

Tako se je končal velepomembni 18. dan oktobra 1868. leta in (ob 4 $\frac{1}{2}$ uri) prvi tabor Slovencev goriških. Resolucije taborove, vse enoglasno sprejete, pojdejo po ustavni poti, kamor imajo iti. Naj se pa rešijo kakor hočejo, vtis, ki ga je tabor v srcih in spominu deležnikov zapustil, je neizbrisljiv, in dogodek ta sam na sebi in zlasti po okoliščinah, ktere so ga spremljale, ne gledé na sklepe, je tako važen in imponanten, da bo svojo moč v mnogih ozirih gotovo krepko in zdatno izkazoval. Slovenski narod na Goriškem je dokazal določno in sijajno, kakor še nikoli poprej, da je, in da vé, da je, in prisilil vlado pa tudi najhujše nasprotnike svoje, da morajo vzeti na znanje to resnico, ter vsaj resno premišljevatí zahtevanja Slovencev.

Ozir v pretekle čase.

Kranjci pod Francozom.

Dobro je, ako se včasih spominjamo, kar je bilo.

Unidan „Novice“ od 1848. l. prebiraje zadeli smo na sledeči članek Višnjagorskega. Lepo prosim sl. vredništvo, naj ga sedanjim našim bralcem pod prislovico „et meminisse juvat“ v spomin dá, ker to, kar je pod Francozom bilo, pa je s Francozom spet prešlo, se je nekako povrnilo dandanes. Članek Višnjagorskega se glasi tako-le:

„Znano je, da je bila kranjska dežela pod francosko oblastjo od leta 1809. do 1813. leta. Hude in dolge vojske so bile s Francozi, kteri niso pokoja dali, da so več dežel avstrijskemu cesarju pobrali. Ko je bil 1809. leta za nekaj časa mir storjen, so morali Avstrijanci prepustiti Francozom kranjsko deželo vso, nekoliko hrvaške in nekoliko koroške dežele. Ž njim je bila zedinjena tržaška okolica, Istrija in Dalmacija, in vsem tem deželam vkup so rekli „Ilirija.“ Ilirske dežele niso bile prištete sosednemu laškemu kraljestvu, ampak združene so bile naravnost s francoskim cesarstvom; zato so bile vse naprave enake navadam na Francozom vtrjenim.

Namesti kantonskih gospósk so bile mērije, in vsak mēr je imel obilo oblasti. To se Kranjcem ni nič čudno zdelo, ampak še le takrat so jeli plašno gledati, ko je prišlo povelje, da bodo mēri ženine in neveste oklicavali in jih tudi poročevali. Vsak ženin in vsaka nevesta sta mogla najprvo oglašiti se mēru, da je naredil ženitno pismo in zapisal tudi oklice. Tri nedelje zaporedoma so bili potem oklicani pri mēriji. Ob napovedani uri je bilo ljudem s trobentnim glasom oznanjeno, da bo mēr oklicaval. Ko se je ljudi našlo pred mērijo (radovednežev se nikoli ni manjkalo), je mēr srednje okno svojega stanovanja odprl in glasno oklicebral. Po končanih oklicih sta morala ženin in nevesta s pričami vred h poroki priti. Mēr ju je po francoskih postavah poročal; bila sta potem mož in žena. Če sta hotela v cerkvi se dati poročiti po zapovedi katoliške cerkve, je bilo prav; če pa ne, vendar sta bila po francoski šegi zakonska. Vsak je storil prostovoljno kakor se mu je zdelo. Kranjcem na čast vendar moramo reči, da ga skoraj ni bilo na Kranjskem nobenega ženina in nobene neveste, ki bi bil samo z mērovo poroko zadovoljen, ampak vsi zakonoželjni so se dali tudi v cerkvi oklicati in poročiti.

Zoperno je bilo Kranjcem tudi to, kar je francosko vladarstvo ostro zapovedovalo, da so morali vsako novorojeno dete najprvo nesti k mēru, ki je otroka ogledal in ga v rodne bukve zapisal. Po tem še le so smeli otroka v cerkev h krsti nesti! — Še hujše je žalilo Kranjce, ker so bili od nekaj radi bogoslužni, da so

Francozje skoraj vse zapovedane praznike ovrgli in jih v delavnike spremenili. Sami Sveti dan, vnebovohod J. K. in Véliki Šmaren so ostali. Praznik sv. Rešnjega telesa so Kranjci posebno pogrešali, ker so bili vajeni tisti praznik vsako leto s častitljivimi procesijami obhajati, — bil je pa pod Francozom takrat delaven dan. Delati vendar tisti dan se nobeden ni predrznil na Kranjskem. — Posebno čudno je bilo, kadar je bila kakošna očitna božja služba od deželskih gosposk zapovedana. Prišli so k maši vsi oblastniki s poglavarjem vred, kteri so zraven sebe veliko vojakov v cerkev pripeljali, da so jim z orožjem v rokah straža bili. Zraven je bilo vselej več bobnarjev, ki so pri povzdigovanji na vso moč bobnali v cerkvi, da se je vse treslo, kar je posebno prvokrat vse ljudi splašilo. Hvala Bogú, da ne slišimo več tacega ropotanja po naših cerkvah.“

Dopisi.

Iz Trsta 1. nov. — Že od 1848. leta je malo po malo laška stranka mestne županije delala na to, da bi pollaščila tudi okolico, s katero je združena. Zdaj pa ta stranka misli, da je prišel ugodni čas za to, da laščina objame Slovence v okolici in jih na srce svoje pritisne tako močno, da — slovenščino zaduši. „Ako hočeš narodnost uničiti, zastavi sekiro na šole in po njej bode!“ — to je že stara prislovica, katero pozná tudi predrzna lahonska stranka v Trstu, kajti postavila je po slovenskih vaséh večidel nove učitelje, Slovence po krvi, al sicer zveste služabnike svojim gospodom, in še tem „svojim“ je nalogo dala, da v 2 letih morajo laščino znati; vzela pa je službo vsem učiteljem, ki so bili znani národní možje; po tej taktiki je g. Piano, učitelj pri sv. Ivanu in vrednik „Primorca“ — in neki brez pokojnine — ob službo! Za blagor svojega naroda skrbni župani tacega silovitega pritiska niso mogli in niso smeli brez ugovora strpeti; stopili so 22. oktobra skupaj in sklenili protest zoper to silstvo, kterega jih ima varovati tudi §. 19. osnovne postave, ki ne pripušča, da bi se kteremu avstrijskemu narodu zadavila narodnost. Vrli župani niso — in to je pravo — ne za trenutek zapustili postavne poti, ampak držé se le ustavnih sredstev, obrnili so se tedaj s temeljito prošnjo do c. kr. deželnega poglavarstva, naj ne potrdi okolici slovenski pogubivnega mestnega sklepa, ker so sicer prisiljeni, da svojih otrok ne pošiljajo v šolo z vsiljenimi učitelji in bi se morali sami družih učiteljev oskrbeti; to pa bi bili jim veliki stroški, ki bi jih morali še povrh tistih davkov plačevati, ki jih že zdaj plačujejo v mestno denarnico. A to nikakor ne more biti; zato so v taki sili sklenili, naj se loči okolica od mesta in se združi v posebno županijo, kar ni niti zoper občinsko postavo niti zoper državne postave. Domoljubni župani vidijo sicer, da ta ločitev od mesta utegne imeti marsikako materialno škodo za okolico; al pod takim duševnim jarmom jej nikakor ni mogoče obstati! Živahna razprava je bila v isti seji o tem: ali naj se peticija izroči c. k. deželnemu poglavarstvu (to misel je g. Nabergoj zastopal) ali pa kar naravnost Njih Velič. cesarju nese po posebni deputaciji na Dunaj; ta predlog je g. Primožič zagovarjal. — C. k. dež. poglavarstvo je med tem nove učitelje potrdilo, rekši, da so — sposobni; zastran prošnje okoličanov pa je zahtevalo razjasnila od mestne gosposke. Kakošno bode to, lahko vsak ugane! Vkljub vsemu temu nadjamo se, da naposled zmaga pravica in resnica, za katero se tako junáško, a na postavni poti (in to je zlatega denarja